

משה חיים פלח

בענין חנ"ג היכא דאין האיסור מתפשט.....א.

בתוס' ד"ה ואחות אשתו.....ד.

בענין חנ"ג היכא דאין האיסור מתפשט

ומבואר דדצרי תוס' דליכא דין חתיכה נעשית נצילה אלא היכא דהאיסור עלמנו מתפשט אלא דאין צכחו לאסור, אך היכא דהאיסור עלמנו אינו עובר כלל ליכא דין חנ"ג [והרמב"ן] (לקמן קה א) והר"א"ה (צדק הבית [צ"ד ש"א ד"י ע"א] פליגי ויער"ש שכתבו ליישב קושית התוס' ממלח צכמה אנפי ויער"ש צכ"ד].

והנה צאו"ח (סי' תסז סט"ו) איתא תרנגולת זלויה שנמלאת בה חטה מצוקעת בתוך הפסת, חותך מקום פיעפועו לפי אומד הדעת, ויש אוסרים את כולה, לפי שכשמהפכים השפוד מתפשט הטעם בכל התרנגולת וכן יש מי שאוסר כל התרנגולת הללויות עמה באותה שפוד הנוגעות זו בזו, כי ע"י היפוך השפוד מתפשט מזו לזו, ויעוין שם צמג"א (סי' ק לה) דתמה וז"ל ז"ע דלא כתב כן ביורה דעה בשאר איסורים (והיינו כמבואר בסוגין דאיסור כחוש אינו מפעפע) וי"ל דאע"ג דאין מתפשט הרצה מתפשט מטעם ובשאר איסורים זעל צס' (כלומר ומש"כ צחמן דאוסר צמשהו) עכ"ל.

תד"ה אפילו, מה שנהגו כשמולחים צשר הרצה ומניחין צגיגית ופעמים חתיכה אחת חליה לתוך הלייר וחליה חוץ ללייר וחתיכין מה שצתוך הלייר ומשליכין דאסור ומה שחוץ ללייר מותר ולא אמרינן שיפעפע הדם למעלה ויאסור כל החתיכה כדאמר גבי חלב כו' וצלאו הכי נמי כיון דלא אפשר האיסור להתפשט חוץ ללייר שרי דלא אמרינן חתיכה עלמה נעשית נצלה ואוסרת את כל החתיכות אלא צמקום שהאיסור מתפשט צכל החתיכה דומיא דעפת חלב תדע דצכל מקום שאנו אוסרין כדי קליפה אמאי אין אותו כדי קליפה חוזר ואוסר מה שאצלו ובענין זה יאסר הכל אלא היינו טעמא לפי שאין טעם האיסור עובר כלל יותר מכדי קליפה כו' ועוד תדע דאי לא תימא הכי אין לך צשר מותר לעולם דהא קיימא לן דכל הצשר הנמלח כששהה צמלחו יום או יומים יש צו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הצשר הנאסר מחמת הדם יחזור ויאסור את הצשר אלא ז"ל משום דאע"פ שנצלה צצשר טעם המלח טעם הדם צצמלח אין נצלה צו כלל.

ויש צתערות ס' נגד האיסור דליכא הרגשת טעם כלל, מ"מ מכדי טעם מעורב עס טעם הכיחר זיחד לא נפיק, ולא צטל טעמו לגמרי, רק שהוא מעורב עס טעם הכיחר זיחד, והגע עלמך הרי שערב ס"א מינים מטעמים נפרדים מכל מין צשור הרי יהא צהתערות עס מעורב מכולן, א"כ גם צשכל הס' הוא ממין אחד וטעם אחד מ"מ יש צו טעם מעורב צמקנת ולא צטל טעמו לגמרי (כ"צ יעוין צרש"י נח צ דטעם כעיקר דאסור צקדשים היינו אפילו צוחר מס' דאיכא טעם כל דכו ויעו"ש צחוס) וא"כ הרי י"ל דזה שלא חל על הטעם המעורב דין טעם כעיקר הוא מתורת ציעול, ומשום דכך הוא דינו דריצוי הטעמים המועילים שלא יורגש טעם האיסור צמסויים מצטלן שלא יחול ציה דין טעם כעיקר ולא נחוש לטעם המעורב שצו, או דנימא דצחמת כל טעם מעורב לא חשיב טעמא כלל ופקע מיניה הכ דינא דטעם כעיקר גם צלא דין ציעול כו' עכ"ל, הרי דלידד בגר"ח דאף היכא דאיכא ס' וליכא טעם מ"מ צעינן לדין ציעול צרוב⁶]ועוין עוד צחידושי

והחיות דעת (ס' קה סק"י) תמה צדצרי המגן אצרהס, דהא צדצרי החוס' הכא מצואר דטעמא דאין הכדי קליפה חוזר ואוסר מדין חנ"ג היינו משום דאין האיסור מתפשט כלל, ולדצרי המג"ח הא משהו מיכא מתפשט ואמאי אינו אוסר.

ותירץ החו"ד וז"ל ונראה דאין הנאסר אוסר רק צמקום שהולך עמו איסור שיכול להטעים על כל פנים שום דבר, אפילו אס היה מיעוטא דמיעוטא, אצל הכא שאין צאיסור היולא כח להטעים כלל אפילו מיעוטא דמיעוטא, ופסק ממנו כח המטעים לגמרי, אינו מסייע לאסור, מה שאין כן צאיסור משהו (דחמץ) אסור אפילו צמשהו שאין צו כח להטעים שום דבר, דהא אפילו טעם לפגם אסור צה עכ"ל, אך גדר הדצרים לריך ציחור.

ונראה צציחור הדצרים, דהנה יעוין צחידושי רצינו חיים הלוי (פ"ג מתרומות) דחקר וז"ל צחמת אף צתערות של מין צשאינו מינו

⁶ **ומדברי** הגר"ח מצואר דאי לאו דטעם מעורב מיכא איכא ודאי דלא צעינן לדין ציעול צרוב כלל, והנה דנו האחרו למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא האם צעינן עכ"פ לדין ציעול צרוב, או דילמא לא צעינן אף לדין ציעול צרוב אלא טעם אינו אוסר כלל, ויעוין צרש"י (נח צ) וצחוס' וצרשצ"א (שס) וצחי' הגרע"א (לז צ אר ו) וצחשו' (מהדו"ק ס' קסו) ואכמ"ל, ולכאורה אי נימא דאף למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא מ"מ אינו אלא מכה דין ציעול צרוב, מסתברא דאף היכא דאיכא ס' צעינן לדין ציעול צרוב ופך אי אין הטעם ניכר כלל, אך אי נימא דלמ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא לא צעינן כלל לדין ציעול צרוב, אלא טעם לא הוי חפלא דאיסורא כלל, שפיר יל"ד דאף למ"ד טעם כעיקר דאורייתא, כל היכא דאין ניכר הטעם ליכא דין טעם כעיקר כלל ולא צעינן כלל לדין ציעול צרוב, ויעוין צחידושי רצינו חיים הלוי צכמה דוכתי (פ"ו מחמץ ומלה, פרק ע' ופרק ע"ו ממאכלות אסורות ופ"י ממעשה הקרצנות) דיסוד דין טעם כעיקר אינו הפקעת דין ציעול צרוב כעין דינא דמין צמינו לא צעיל אלא הוי איסור מחודש דטעם כעיקר, והוסף (צפע"ו ממאכ"א) דיסוד הכ דינא הוא אזהרת אכילה וממילא כל היכא דפקע מהחפלא איסור אכילה ליכא דין טעם כעיקר, וז"ל שם דהך דינא דטעם כעיקר נכי דנכלל צזה דלא צטל, מ"מ אין עיקר דינו צדין ציעול, דצאיכא טעמא פקע דין ציעול, כי אס שהוא זה דין מחודש מקרא דמשרת וחלות דין צפני עלמו דטעם כעיקר, ומכה זה החלות דין הוא דלא צעל ג"כ, וא"כ י"ל דהך דינא דטעם כעיקר יסוד דינו הוא דין אזהרת אכילה ולא נאמר רק צדין אכילה ולא זולת, וצמקום דפקע מהחפלא דין ואיסור אכילה ממילא לא שייך ציה שצו גם הכ דינא דטעם כעיקר כו' וצבה' חמץ

לעיפה כח לאסור שאר החתיכות
 אותה חתיכה שנאסרה מסייעה
 לעיפה לאסרה כו' עכ"ל, ומצארים זה
 דעלם האוסר אינו אלא כך משהו איסור, אלא
 דדין חנ"י מסייע דלא יחול דין ציטול אהך
 משהו² [ואכתיו ל"צ בגדר הדברים].

ומעתה מצוחר היטב, דהרי מצוחר צדצרי
 בגר"ח דהא דאף היכא דאיכא ס'
 צעינן לדין ציטול היינו משום דטעם מעורב
 מיהא איכא, אך היכא דהוי כל שבו ממש דאין
 צכחו להטעים כלל, וליכא אפילו טעם מעורב,
 לא צעינן כלל לדין ציטול, וממילא ל"ש דין
 חנ"י, דהרי יסוד דין חנ"י אינו אלא להפקיע
 דין ציטול מהך משהו, אך הכא הרי לא צעינן
 לדין ציטול כלל.

רצינו חיים הלוי (פי"ד ממאכלות אסורות) וז"ל
 שני מינים חלוקין בטעמן שנפלו לתוך הקדירה
 ויש זה כדי לצטל כל אחד בפני עצמו, וחי
 דטעם של כל אחד בפני עצמו ליכא בקדירה,
 אצל טעם מעורב משניהם יחד פשיטא דאיכא
 צהקדירה, אלא דצטלמא לא ידעינן אם טעם
 מעורב משניהם יכול לאסור, דדילמא צעינן
 שיכא טעם של כל אחד בפני עצמו ניכר כו'
 עכ"ל].

ומעתה נראה לבאר היטב דצרי החוות דעת,
 דהנה צעיקר הא דחידשו תוס' דלא
 אמרינן חנ"י אלא היכא דהאיסור עצמו
 מתפשט, ועיין בלשון הרא"ש צסוגין (סי' כד)
 וז"ל ומיהו צלאו הכי ינחא הכא דלא אמר
 חתיכה נעשית נצולה ואוסרת כל החתיכות
 אלא כשהאיסור יכול להתפשט עם הנאסר
 וליתן טעם צשאר חתיכות כו' ונהי דאין

ומנה כתב משא"כ הך דינא דטעם כעיקר, עיקרו לא נאמר על הפקעת דין צטול מגוף הדבר שנאסר, ואך דהוי זאת גזירת
 הכחוצ בפני עצמו של חלות דין ואיסור דטעם כעיקר, והוא המחדש שעלם הדבר ג"כ אינו מתצטל ע"י חלות הדין של טעם
 כעיקר כו' עכ"ל, ולהכי בגוונא דליכא אפילו טעם מעורב הוי פשיטא ליה להגר"ח דלא צעינן לדין ציטול צרוב, אלא חסר עיקר
 דין טעם כעיקר, אלא דנסתפק היכא דאיכא טעם מעורב האם סגי צזה לדיל טעם כעיקר והיתרו מדין ציטול צרוב דכלפי
 ריבוי הטעמים ל"מ דין טעם כעיקר להפקיע דין ציטול צרוב, כיון דאין הטעם ניכר צמסויס או דילמא אף צזה לא צעינן לדין
 ציטול צרוב, אלא חסר עיקר דין טעם כעיקר.

2 וביר"ד (סי' פז ס"ו) עוד כתבו דהכלי שטושין צו מים לחפיפת הראש, אין לשמש צו, דטושין אותה מאפר שעל הכירה
 ורגילות הוא להתערב שם צשר וחלב עכ"ל, ועמדו האחריו שם דהא צשר צחלב אסור בהנאה ור"כ יאסר אף לחפיפת
 הראש מדין חנ"י, ועיר"ש צש"ך (סק"כ) ועוד, וצבעודה זרה (סב צ) הכוא כרי דחויט דנפל עליה חציתא דיין נסך שרייה רבא
 לצבויק לעוצדי כוכבים ותמה הגרע"א (צדרוש וחיודוש מכתב יד שם) דכיון דיי"נ אסור בהנאה אמאי לא ייאסר למכור הכל
 מדין חנ"י, וכן צהא דיין נסך שנפל לצור דימכר חוץ מדמי יי"נ צבו (שם עד א), ות"י הגרע"א דלררן לומר דלענין הנאה לא
 אמרינן חנ"י, ויש צשיארו עפ"ד הגרע"א צסוגין (צתד"ה אס יש צה) דחנ"י חשיב שם איסור חדש ול"ל שם איסור קמא ועיין
 עוד צח"י הגרע"א (קה צ) דלידד דמכה דין חנ"י לא חייל שם יי"נ ואינו אלא איסורא צעלמא וממילא צעל צס, אך צבר הוכיחו
 מכ"ד דמכה חנ"י חייל שם איסורא קמא (ועיין עוד צחור"ד ס"ס נח).

ומבארים צזה עפ"ד התוס' צסוגין, דאין חנ"י אוסר אלא היכא דהאיסור מתפשט, ועפ"ד הרא"ש דלעולם האוסר אינו אלא
 הך משהו שנאסר, אלא דדין חנ"י מסייע דלא יצטעל, ומש"כ צמוכר חוץ מדמי האיסור, דאינו נהנה כלל מן
 האיסור ל"ש דין חנ"י, וכן צחפיפת הראש כיון דאינו נהנה כלל מהאיסור.

נתינת טעם לא צעינן כלל לדיון ציטול צרוז, אך למשנת נראה דליכא ראייה, דהרי לשון הרשצ"א "לית זיה כדי נתינת טעם כלל" ויתכן דכוונת הרשצ"א דוקא בגוונא דליכא טעם כלל ואפילו טעם מעורב, אך צס' דאכתי איכא טעם כל דהו יתכן דשפיר צעינן לדיון ציטול צרוז וכדנסתפק הגר"ת.

והנה יעוין צרשצ"א (נח ז) שכתב וז"ל הא דאמר רבי יהודה דמין צמינו לא צטיל ע"כ לא תליא צטעמו ולא ממשו ולא שייכא זיה כלל דמין צמינו גזירת הכתוב היא וכדגמרינן מדם הפר ומדם השעיר, ותדע דהא לאו משום טעמו הוא דהא צמשהו מיתסר ואף על גז דלית זיה כדי נתינת טעם כלל וזכי הא ליכא מאן דאסר צעלמא עכ"ל, ועמדו דלכאורה מצואר צדצריו דהיכא דליכא

בתוס' ד"ה ואחות אשתו

דהוקשה לכו אף דתפטר לרתה] וצתי' קמא תירלו דלא דמיא לאחות אשה, ומצואר צתוס' ישנים וצתוס' הרא"ש דהיינו דמהאי טעמא לא חשיבא ערוה, וציארו באחרו' דמש"כ לית צה הפקעה מדיון ייצום אלא רק דמנועה מלהתייצב, וכיון דלא הופקעה מדיון ייצום לית צה דין נאסרה [דשפיר קרינן צה "יצמה יצא עליה" ולית צה איסור אשת אח, ואף אח"ל דצעודה נדה חית צה איסור אשת אח מ"מ הך אשת אח אינו ערוה לייצום ולא עציד נאסרה].

אך לתי' צתרא דתוס' דיסוד דין נאסרה הוי מדיון דרכי נעם וצנדה ל"ש חסרון דרכי נעם כיון דלצעלה נמי לריכה להמתין עד שתהר [כ"ה כוונתם צפשוטון] צפשוטו הדרי השתא למאי דנקטי צקושייתם דנדה שפיר חשיבא ייצום, וצעודה נדה חית צה הפקעה מייצום, אלא דאעפ"כ לית צה דין נאסרה כיון דליכא הכא חסרון דרכי נעם.

תוס' ד"ה ואחות אשתו, חין להקשות דנדה תאסר לייצום אף על פי שמטברה אח"כ כמו אחות אשתו שאין מתייצמת אפי' מתה אשתו אחרי כן דלא דמי דאחות אשה ושאר עריות האיסור עומד על היצום טפי משאר צני אדם אבל נדה לכ"ע אסירה ואפילו צנדחה משמע צפסחים ס"פ אלו דברים (עז ז) דצת ייצום היא דקאמר ר' יוחנן אשתו נדה צעל חייב יצמתו נדה צעל פטור ופריך עלה מאי שגא יצמתו דקעציד מלוה כו' משמע דקני לה ועוד נראה לחלק דאחות אשה אף על פי שמתה אשתו אחרי כן שוצ לא תזקק לייצום כיון שנפטרה שעה אחת משום שגאמר דרכי דרכי נועם כדאמר ציש מותרות כו' אבל נדה דרכי נועם היא דלצעלה נמי לריכה להמתין עד שתהר.

והנה צפשוטו צקושייתם נקטו תוס' דנדה נמי חשיבא ערוה וממילא חית צה הפקעה מייצום ואיסור אשת אח וממילא יכא צה דין נאסרה [וצתוס' ישנים מצואר

ליכא פטור ערוה, אלא דמ"מ אינה מתייצמת משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, וממילא פטורה נמי מחליצה, אך כזה כל פטורה אינו אלא משום דל"ש זה יבוס, ולהכי באשת איש דאיכא תקנה ע"י גירושין לא פקעה זיקתה ושפיר מתייצמת.

ומעתה ה"נ יש לומר לענין גדה, דהיכא דהיתה גדה בשעת נפילה, כיון דהשתא אית זה פטור ערוה, אף דלית זה נאסרה מ"מ אם בעלו לא קנו, אך בנעשית גדה לאחר נפילה הרי ל"ש פטור ערוה, וטעמא דאינה מתייצמת אינו אלא משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, אך כיון דאית לה תקנה בצבילה לא פקעה זיקתה אף בעודה גדה דומיא דאשת איש דאית לה תקנה בגירושין, ולהכי אף בנדחה אם בעל קנה [ומ"מ באשת איש בפשוטו ל"ש דין בעלו קנו בעודה אשת איש כיון דלא תפסי זה קידושין ואכמ"ל].

אך לפ"ז יש לעיין לכאן בתירוק קמא, דהיאך באמת הוכיחו התוס' מתחילה דאף בנדחה אם בעל קנה, ומשמע ודאי דכוונתם אף בגוונא דהיתה גדה בשעת נפילה דכזה קיימי, והרי איכא למידחי דמייירי בנפלה בעודה ערוה ופירסה גדה לאחר מכן.

ונראה לבאר, דהרי לתי' קמא אזלי תוס' גדה לא חשיבא ערוה ולית זה הפקעה מייבוס ומכ"ע הוא דליכא נאסרה, אלא דאעפ"כ דנו בעצר ובעל בעודה גדה אי קנה או לא, והוכיחו מפסחים דאף בנדחה אם בעל קנה, ויש לעיין מהיכ"ת יבא הדין דלא

ותמיהו האחרו' דהרי התוס' הוכיחו מפסחים דאף בנדחה אם בעל קנה, ואם איתא דבעודה גדה אית זה הפקעה מייבוס אלא דלית זה דין נאסרה, היאך קנה.

ודנו האחרו' ליישב (יעוין באחייעזר ח"א ס"ז בדרך הא') דסוגיא דפסחים מיירי בגוונא דבשעת נפילה היתה ערוה, וככה"ג כיון דכבר הותר איסור אשת אח, אף דכשנעשית גדה הופקעה מן היבוס לא פקעה היתר האשת אח [וכדברי הרשב"א לקמן (מא א)] ולהכי אף בנדחה אם בעל קנה.

ונראה להוסיף בזה, דהנה הקשו תוס' לקמן (י א) דליתני במתני' אשת איש דפוערת לרתה וכגון בעלת התנאי דגירשה חוץ מפלוני ונשאת לאחיו, ובפשוטו משמע בתוס' התם דהיא ע"מא ודאי פטורה מחליצה דהקשו דלרבי תפטור לרתה ומבואר בתוס' (ח ב) דדינא דרבי אינו אלא היכא דפטורה מחליצה, דאי אית זה זיקה לחליצה שפיר קריין זה "ולקחה", ותמיהו האחרו' בסוף פירקין (טז א) הקשו תוס' אמאי יבמה שנתקדשה לזר לא פקעה זיקתה מדין ערוה דאשת איש, ותייראו דכיון דאפשר לתקן ע"י גירושין שתתייבס לא פקעה זיקה יעוין שם, וא"כ היאך נקטו התוס' דבעלת התנאי פטורה מחליצה.

ותי' האחרו' דתרי דיני איכא בפטור ערוה מייבוס, חדא דין איסור דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, אך מלכד זה איכא נמי דין פטור ערוה, ויש לומר דבך פטור לא נאמר אלא בערוה בשעת נפילה, אך לאחר נפילה

דכזר הותר איסור אשת אח, משא"כ צנדה צשעת נפילה.

[והנהגה לפור'ר היה נראה דהא דהוסיפו תוס' דאפילו צנדתה משמע צפסחים צדת ייבום היא ואם צעל קנה כוונתם לתירון נוסף אמאי ליכא נאסרה, דכיון דאף צעודה נדה צת ייבום היא ממילא ל"ש כלל דין נאסרה, דהא שפיר קרינן צה "ייבמה יצא עליה" אך למשנ"ת אינו כן, ויעוין צרא"ש (ס"צ) שכתב וז"ל תשובה לדצריהם דלא שייך למילף נדה מאחות אשה דלא דמיא לעריות שאסורות לייבום משום קורצות ומותרות לשאר העולם אצל נדה אסורה לכל ואף על גב דלאו צת ייבום היא צעת נדתה חליצתה חליצה ולא דמי לחליצת מעוברת דלא שמה חליצה לריש לקיש לקמן צפרק החולץ (לה צ) משום דאינה עולה ליבום דשאני נדה שעומדת לטבול ולטהר כדרך כל הנשים אצל מעוברת שמה תלד, ועוד דאף אם צא עליה צנדתה קנאה כדמוכה צפסחים צפרק אלו דצרים כו' הלכך מיקריא שפיר עולה לייבום עכ"ל, הרי דלא כתב הכי הרה"ש כתירון לקושיא אמאי ליכא נאסרה, אלא לצאר אמאי חשיבא צת ייבום ולית צה דינא דכל שאין עולה לייבום אין עולה לחליצה].

קנה, וכצב ציאריו האחרו' דיסוד הנידון דילמא הוי כחייבי לאוין ועשה צצפשוטו אם צעלו לא קנו (כדלקמן כ צויער"ש צרש"י וצרמצ"ס פ"ו ה"א וצמאירי) ולהנך שיטות דליכא אשת אח צחילו"ע, ציאריו האחרו' דכיון דליכא איסור על הייבום וליכא דחיה הרי האיסור מפקיע דינא ד"ייבמה יצא עליה" ואף דלית ציה דין פטור וס"ד דה"ג צנדה אם צעל לא קנה מה"ע [ובהא דחליצה דאמת נדה שאני דאם צעלו קנו משום דל"ה איסור חתנות אלא איסור ציאה א"ג משום דעומדת ליטהר].

ומצתה ניחא, דלתי' קמא דליכא צנדה פטור ערוה, וטעמא דאינה מתייבמת אינו אלא משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש צו כרת, כל מאי דשייך לדון דצעלו לא קנו היינו משום דליכא דחיה דומיא דחילו"ע, וצזה אין מקום לחלק צין היכא דהיתה נדה צשעת נפילה לצין היכא דנעשית נדה לאחר נפילה, וכיון דמוכה צפסחים דאם צא עליה צנדתה קנאה, ע"כ דה"ה צנעשית נדה צשעת נפילה, אך לתי' צתרא דאזלי תוס' דאיכא צנדה פטור ערוה, אלא דמ"מ לית צה נאסרה כיון דל"ש צזה חסרון דדרכי נעם, צזה שפיר יש לחלק דהא דמשמע צפסחים דאף צנדתה אם צעל קנה היינו דוקא צנעשית נדה אחר נפילה